

К. В. Курандо

асп.

науковий керівник: д.ю.н., проф. Т. В. Степанова

ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ В УКРАЇНІ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ ТА МІЖНАРОДНИХ АРБІТРАЖІВ

Визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів та міжнародних арбітражів визначається особливим механізмом, оскільки законодавство, згідно з яким винесено певне рішення, може суттєво відрізнятися від правового регулювання даного питання в Україні.

У зв'язку з цим важливо виділити юридичні ознаки визнання рішення іноземного суду:

1. Наявність рішення іноземного суду. Така ознака дає змогу юридично формально визначитися, чи винесено документ компетентним органом (зокрема, судом), який необхідно визнати.

Таку ситуацію необхідно розглядати з двох боків. Це фізична наявність рішення іноземного суду та наявність рішення іноземного суду, яке може потенційно бути визнано Україною. При цьому необхідно мати на увазі, що в

науці процесуального права виділяються умови, за якими рішення іноземних судів виконуються в Україні:

– якщо його визнання та виконання передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

– якщо держави діють за принципом взаємності за домовленістю *ad hoc* з іноземною державою, рішення суду якої має виконуватися в Україні [1, с. 59].

Тобто мова йде про те, що за першою умовою судове рішення іноземної держави може існувати фізично і повинно бути визнане за міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Друга умова передбачає можливість фізичної наявності рішення іноземного суду, але у держави Україна немає елементу обов'язковості для визнання такого рішення іноземного суду через те, що між державами немає відповідних міжнародних договорів чи приєднання до Конвенцій з цього приводу і держави надають допомогу один одному, виходячи з принципу ввічливості та взаємності. Тобто для України в юридичному сенсі рішення іноземного суду може не існувати, якщо через якість причини принцип ввічливості та взаємності не може бути використаний. Взагалі такий принцип іноді може вважатися хибним. Так, як зазначає Х. Шак на перший погляд ідея взаємності спрямована на встановлення рівності між державами за межами міжнародних договорів, уявляється розумною. Проте, вимога взаємності навряд чи є придатним засобом для досягнення цієї мети. По-перше, вимагаючи взаємності, обидві держави очікують, що перший крок у цьому напрямі зробить інша держава. По-друге, оскільки рішення іноземного суду не обов'язково повинно бути рішенням вітчизняного суду позивача, то в такому випадку, так би мовити, б'ють віслюка, а вважають, що б'ють вершника. Нарешті, в таких випадках очікують від позивача подання позову, але вже до суду відповідної держави, що взагалі уявляється надмірною жорстокістю [2, с. 425–426].

2. Відповідність рішення іноземного суду нормам національного українського законодавства та міжнародним нормам. Така ознака передбачає ряд вимог до рішення іноземного суду. Але слід враховувати різницю в правовому регулюванні тих чи інших правовідносин та побудову правових конструкцій в Україні та інших державах.

Наприклад, можлива нерегульованість між законодавством України та іншої держави може стати причиною рейдерських атак на підприємства України.

Необхідно відзначити також, що у Господарському процесуальному кодексі України не міститься статті щодо саме визнання рішення іноземного суду в Україні, а є лише Інструкція про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів та визнання і виконання судових

рішень, яка затверджена Наказом Міністерства юстиції України, Державної судової адміністрації України 27.06.2008 № 1092/5/54 [3]. Але, виходячи з принципу юридичної ієрархії законодавства України за юридичною силою, необхідно закріпити цю процесуальну дію в Господарському процесуальному кодексі України.

3. Можливість подальшого виконання рішення за формальними ознаками на території України. Така ознака є оціночною та факультативною, але має право на існування, оскільки визнання іноземного судового рішення не завжди тягне за собою об'єктивну можливість його виконання.

Насправді непоодинокі випадки, коли навіть рішення вітчизняного суду неможливо виконати з тих чи інших причин. Тому виконання рішення іноземного суду є також проблемним вектором практичної реалізації на сучасному етапі.

По-перше, в українському господарському процесуальному законодавстві відсутня норма, яка передбачає виконання саме судового рішення. Існує ст. 369 Господарського процесуального кодексу України щодо виконання в Україні судових доручень іноземних судів. Але судове доручення не можна дорівнювати за змістом з судовим рішенням у справі. В рамках вищевказаної статті можна визначити, що окремо про виконання судових рішень законодавець не зазначає, але має на увазі під висловом «вчинення інших процесуальних дій», оскільки розгляд справ щодо виконання судового рішення – це окрема процесуальна дія, але саме виконання не є процесуальною дією господарського суду.

Тобто до компетенції господарського суду в Україні може бути віднесено визнання рішення іноземного суду та розгляд справи про надання дозволу на виконання рішення іноземного суду.

На відміну від Господарського процесуального кодексу України, Цивільний процесуальний кодекс України містить певну кількість статей щодо розгляду справ про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду. Але слід зазначити, з огляду на особливості цивільного та господарського процесу, що на законодавчому рівні необхідно окремо закріпити порядок надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду в господарському процесі, особливо зважаючи на те, що судові рішення – це остаточне рішення суду.

Процес надання дозволу на виконання рішення іноземного суду в Україні відповідно до законодавства України можна класифікувати наступним чином:

– надання дозволу на виконання рішення іноземного суду в Україні, якщо їх визнання та виконання передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України;

– надання дозволу на виконання рішення іноземного суду в Україні за принципом взаємності, вважаючи, що він існує, оскільки не доведено інше.

Але така класифікація також не в повному обсязі відображає реалії захисту прав та інтересів учасників таких господарських процесуальних відносин.

Як зазначає Ю. Притика, визнання рішення іноземного суду в Україні може відбуватися автоматично, в той час як виконання його завжди потребує додаткової згоди держави та проходження певної юридичної процедури [4, с. 203].

Тому обґрунтованим видається проведення подальших досліджень у цьому напрямі.

Список використаної літератури

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Науково-практичний коментар. У 2 т. / За заг. ред. С. Я. Фурси. Київ : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2009. Т. 2. 816 с.
2. Шак Х. Международное гражданское процессуальное право : Учебник / пер. с нем. Москва : БЕК, 2001. 560 с.
3. Про затвердження Інструкції про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів та визнання і виконання судових рішень : Наказ Міністерства юстиції України, Державної судової адміністрації України 27.06.2008 № 1092/5/54. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0573-08#Text> (дата звернення: 30.10.2020).
4. Притика Ю. Актуальні питання визначення понять визнання та виконання рішень іноземних судів. *Право України*. 2013. № 7. С. 199–207.